

Drets humans

SÍ A LA PAZ
JÓVENES POR LA PAZ SOSTENIBLE
Y LA CIUDADANÍA GLOBAL

UN PROJECTE DE:

NOVACT

AMB EL FINANÇAMENT DE:

MINISTERIO
DE ASUNTOS EXTERIORES, UNIÓN EUROPEA
Y COOPERACIÓN

Drets humans

DESENVOLUPAMENT DE CONTINGUTS:

Fundación Cultura de Paz

COL·LABORACIÓ AMB BONES PRÀCTIQUES:

NOVACT Tunísia i NOVACT Sàhara.

SUPERVISIÓ DEL CONTINGUT:

Coordinació del projecte “SÍ A LA PAZ” del Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad (MPDL) i el instituto NOVACT de noviolència.

DISSENY I MAQUETACIÓ:

detalier creative studio

Aquesta publicació s'ha elaborat en col·laboració amb la Cooperació Espanyola a través de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID). El contingut és responsabilitat exclusiva del Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad (MPDL) i no reflecteix necessàriament la posició de l'AECID.

Índex

3 I. Introducció

4 II. Descripció del tema

5 III. Realitats i reptes en el treball amb joves sobre aquesta qüestió, tal com es va revelar en la nostra avaluació

5 No-violència / Resolució pacífica de conflictes

6 › Repte educatiu identificats

7 Drets Humans

7 › Repte educatiu identificats

9 IV. Bones pràctiques

9 **Activitat:** Festival Alça la teva veu

15 **Activitat:** Club de futbol als camps de refugiats saharauis

20 Recomanacions per adaptar les bones pràctiques a l'abast del projecte Sí a la Pau

20 › Festival Raise Your Voice a Tunísia

20 › Sahara Football Club

21 › Altres pràctiques possibles

21 **Activitat:** Darrere de la violència

23 **Activitat:** Comprendre els drets humans

26 **Activitat:** Comprendre la universalitat dels drets humans. Agents influents en respectar-los o violar-los

29 **Activitat:** Fer un pas – Drets humans

32 V. Recomanacions finals generals

32 1. Adaptació al context local

33 2. Condicions per a un espai segur

34 3. Metodologies suggerides

34 4. Factors clau de sostenibilitat

36 VI. Glossari

I. Introducció

El present manual forma part del projecte *SÍ A LA PAU. Joves per la pau sostenible i la ciutadania global*, finançat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID) i executat en consorci pel Moviment per la Pau, el Desarmament i la Llibertat (MPDL) i l'Institut NO-VACT de no-violència.

S'integra en un conjunt de cinc guies pensades per a donar algunes respostes i despertar nous dubtes a professionals de l'educació que es pregunten què preocupa o interessa a la joventut en relació amb les amenaces actuals a la pau, quines comprensions tenen respecte dels diferents elements que la conformen, com es mobilitzen o de quina manera, des de l'educació, es pot impulsar en la joventut els valors, actituds, coneixements i habilitats propis d'una ciutadania capaç de pensar globalment i motivada per a actuar localment com a protagonista i transmissora de la Cultura de la Pau.

Aquesta col·lecció de manuals, elaborada per la Fundació Cultura de Pau amb l'aportació i la supervisió del MPDL i NOVACT, aborda diferents eixos constructors de la Cultura de Pau, fonamentals per a la resolució no violenta de conflictes: la igualtat de gènere, la convivència intercultural, l'erradicació de la pobresa, el desenvolupament sostenible i la justícia mediambiental o la defensa dels drets humans en sentit ampli. Els temes en els quals se centren parteixen de les necessitats educatives, interessos i preocupacions de joves d'entre 11 i 25 anys (amb participació minoritària de persones de fins a 39 anys), vinculades a espais d'educació formal, informal i no formal en cinc territoris de l'Estat espanyol —Cantàbria, Catalunya, Comunitat Valenciana, Comunitat de Madrid i Extremadura— que es detecten en un procés diagnòstic previ. Els resultats del mateix van ser recollits en un informe fet per la Fundació Cultura de Pau, i es troben disponibles en el següent enllaç: https://www.mpdl.org/sialapaz/06_Informe%20de%20diagn%C3%B3stico%20final.pdf.

Quant a la seva estructura, aquest manual s'organitza en diversos apartats que guien del general al particular. Després de la descripció de l'eix constructor de la Cultura de Pau (CP) en el qual se centrà, es presenten les realitats i reptes identificats en el diagnòstic esmentat entorn de la qüestió de la cura del medi ambient i la justícia ambiental. A continuació, s'exposen experiències de bones pràctiques dedicades a l'impuls de la implicació de joves en processos de construcció de pau desenvolupades en diferents delegacions internacionals del MPDL i NOVACT, de manera que algunes d'elles es detallen en forma de dinàmiques grupals, amb la finalitat d'inspirar i aportar recursos metodològics concrets. Posteriorment, s'inclouen recomanacions pedagògiques i estratègies generals que puguin facilitar la labor educativa en aquesta matèria en diversos contextos. Finalment, s'ofereix un glossari de termes clau que dona suport a la comprensió i l'ús del manual.

En definitiva, aquest manual no és només un marc de referència, sinó una eina pràctica i pròxima que busca acompanyar als qui eduquen en la construcció d'alternatives sostenibles i justes. Volem que sigui un recurs viu, que inspire processos col·lectius d'aprenentatge, acció i esperança en la certesa que altres futurs són possibles.

II. Descripció del tema

Els drets humans són la base ètica i jurídica de qualsevol societat que aspiri a la pau, basada en la garantia de l'accés de totes les persones a les mateixes condicions de reconeixement i protecció necessàries per assegurar una vida digna per a tothom. La seva existència no depèn de la voluntat dels estats ni d'afiliacions específiques; són **inherents a totes les persones pel simple fet de la seva existència. Tanmateix, la realització efectiva, que és vital per al desenvolupament integral de qualsevol persona, no n'està garantida i depèn de la voluntat política.** Aquests drets universals i inalienables abasten des del dret a la vida i a la integritat física fins a l'accés a l'educació, la salut, l'habitatge, la feina digna, la participació política, la cultura i un medi ambient saludable.

La dignitat humana és el fonament de tots els drets. Tothom té un valor intrínsec que cal reconèixer i respectar en totes les circumstàncies, sense discriminació per motius d'origen, gènere, religió, classe social, orientació sexual, identitat de gènere, capacitat funcional o qualsevol altra condició. Així doncs, els drets humans no només protegeixen les persones dels abusos de poder, sinó que també promouen la convivència basada en el respecte mutu, la solidaritat i la responsabilitat compartida.

Tanmateix, l'enfocament basat en els drets humans ens recorda que **parlar de drets humans no es pot limitar al reconeixement de les normes internacionals o al compliment formal dels tractats. També implica transformar les estructures socials, polítiques i econòmiques per garantir la participació activa, real i equitativa de tots els ciutadans, especialment aquells col·lectius que històricament han estat exclosos o discriminats.** Promoure els drets humans en el marc d'una cultura de la pau significa, per tant, garantir-ne tant la protecció com l'accés efectiu per a totes les persones. Significa fomentar societats més justes, cohesionades i participatives, on la dignitat no sigui un privilegi, sinó una garantia comuna. La pau no és només l'absència de violència, sinó la presència activa de justícia, igualtat i el reconeixement de la nostra humanitat compartida. Això ens convida, doncs, a contribuir al desenvolupament de les capacitats dels 'deutors de deure', que constitueixen l'estructura de l'Estat, per complir-ne l'obligació de garantir, protegir, respectar i promoure aquests drets. També ens guia per contribuir a l'apoderament dels 'titulars de drets' que tots som per reclamar aquests drets.

III. Realitats i reptes en el treball amb joves sobre aquesta qüestió, tal com es va revelar en la nostra avaluació

Abans de la presentació detallada de les experiències educatives que esperem que inspirin la nostra tasca com a educadors juvenils, ens agradaria compartir algunes de les conclusions clau que vam identificar en l'avaluació esmentada.

Partim de la premissa que, per dur a terme aquesta tasca, hem d'entendre com entenen els joves el conflicte en un sentit ampli i, en particular, en relació amb el compliment o l'incompliment dels drets humans. També és necessari conèixer les estratègies d'afrontament que ja utilitzen o les que voldrien aprendre per contribuir al desenvolupament d'aquest eix de construcció de la pau. Per aquest motiu, a continuació presentem les conclusions principals extretes sobre les seves concepcions de la pau i el conflicte, així com les seves estratègies preferides o desitjables per afrontar-los.

No-violència / Resolució pacífica de conflictes

Segons el diagnòstic, **els joves participants tendeixen a tenir una concepció principalment individualista de la pau**, associant-la més amb la tranquil·litat i el benestar personal, i menys amb valors vinculats a la construcció d'una societat justa a través de l'organització col·lectiva.

La presència d'una **visió eminentment negativa del conflicte** també és sorprenent. Això és comprensible en contextos socials competitiu, en què l'escalada d'hostilitats s'ha normalitzat i la pau s'entén únicament com l'absència de guerra. No obstant això, pocs la conceben com una realitat inherent a la convivència que es pot treballar de manera positiva, com una oportunitat per destacar necessitats insatisfetes, detectar injustícies i abordar-les de manera no violenta, en la recerca de solucions satisfactòries per a totes les parts.

En línia amb aquesta visió, **una de les estratègies d'afrontament més escollides pels joves és l'evitació**, que és un factor de desmobilització. De manera encoratjadora, la col·laboració també apareix entre les estratègies més desitjades, la qual cosa reflecteix un interès per conciliar la satisfacció de les necessitats personals amb les dels altres.

El diagnòstic també mostra que, quan pensen en la violència, **els joves tendeixen a identificar sobretot la violència directa**, en menor mesura la violència cultural i encara menys la violència estructural (vegeu VI. Glossari). És interessant, però, que **quan se'ls pregunta pels conflictes violents dels quals són conscients, molts mencionen fenòmens estructurals com la pobresa, l'exclusió, les polítiques migratòries o la corrupció**.

En línia amb aquesta visió de la pau, quan es considera una situació de violació de drets, una gran proporció de joves opta per una resposta individual, com ara oferir suport directe o compartir recursos personals. **Pocs, d'altra banda, opten per l'acció col·lectiva**.

› Repte educatiu identificats

A partir d'aquestes conclusions, els principals reptes educatius relacionats amb la no-violència i la resolució pacífica de conflictes serien:

- 1 Connectar el local amb el global**, revelant situacions de violència a tots els nivells que es produeixen al món, emfatitzant la seva connexió amb el context local d'intervenció.
- 2 Reunir joves referents** implicats en la construcció de la pau i la pràctica de la no-violència de diferents parts del món. D'aquesta manera, els joves tindran exemples concrets que els inspirin a transformar les seves preocupacions en accions col·lectives i justes, i això farà que s'allunyin de la idea que la pau es redueix a la recerca de la tranquil·litat individual.
- 3 Promoure una concepció positiva de la pau** (vegeu el Glossari) i una comprensió del conflicte que s'allunyi de la idea que és una cosa indesitjable o evitable. L'objectiu és transmetre que el conflicte pot ser una oportunitat per reconèixer el descontentament, per ser creatiu en la recerca d'acords i per nodrir les relacions mitjançant el desenvolupament d'habilitats per afrontar-lo d'una manera que no sigui evasiva, complaent ni agressiva, sinó col·laborativa.
- 4 Sensibilitzar sobre les diferents expressions de la violència** —directa, estructural i cultural— i les seves interseccions amb els drets humans, la desigualtat i l'opressió. Això permetria als joves reflexionar sobre com s'expressen aquestes formes de violència, les seves causes i conseqüències, i com operen les seves múltiples interseccions. Pot ajudar els joves a plantejar-se denunciar-les, a reflexionar sobre el paper que cadascú té en la seva reproducció o confrontació, i a explorar maneres de participar en la seva superació.
- 5 Enfortir la confiança en l'acció col·lectiva**, l'associacionisme, les reunions, el debat i la reflexió conjunta com a alternativa a l'individualisme dominant que reforça l'aïllament i la recerca exclusiva del benestar personal. El repte és insistir que la construcció de la pau i la pràctica de la no-violència requereixen compromisos col·lectius per aconseguir transformacions a gran escala.

Drets Humans

En centrar-se a identificar les comprensions, interessos i preocupacions relacionats amb la defensa dels drets humans en un sentit ampli entre els participants en aquesta avaluació, així com en preguntar-los per la seva disposició a implicar-s'hi, observem que **els discursos reaccionaris antidrets** han tingut un impacte notable davant les creixents demandes socials que avui reclamen la no-violació, la protecció i l'expansió de l'accés als drets per a totes les persones. Ho veiem en el fet que **diversos enquestats (gairebé un 8%) han indicat que els drets humans són una imposició dels governs per restringir la llibertat individual o que no són universals**. Això ens convida a destacar com aquests discursos distorsionen el significat de les paraules relacionades amb la justícia social i els drets humans per amagar les seves veritables agendes opressives i guanyar legitimitat.

Un altre repte en el treball dedicat a conscienciar els joves sobre les amenaces als drets humans arreu del món i a animar-los a implicar-se per garantir que aquests drets siguin respectats universalment és que els participants en aquesta avaluació, enfrontats a diferents situacions d'injustícia, **van optar majoritàriament per l'acció individual en lloc de la col·lectiva**. Cal destacar que, en aquests escenaris hipotètics, i, en línia amb el pensament individualista, el 44% va triar una resposta individual (acostar-se a la persona oprimida, oferir ajuda, etc.), el 22% va optar per l'acció col·lectiva (unir forces per combatre la injustícia, parlar com a equip amb les autoritats superiors per aturar la situació, etc.) i el 21% va triar la indiferència i la inacció. Això ens demana intensificar els nostres esforços **per destacar que «el personal és polític», perquè sense el desmantellament, mitjançant l'organització col·lectiva, de les condicions sistèmiques que sostenen les diferents situacions de violència, desavantatge o exclusió individual i col·lectiva, cap situació d'injustícia s'erradicarà de manera efectiva**. L'esforç individual pot aconseguir l'èxit personal en termes neoliberals, però no canviarà les condicions que reproduïxen les injustícies.

No obstant això, pel que fa a la seva disposició a actuar contra la injustícia i, d'alguna manera, esdevenir defensors dels drets humans, cal destacar que, segons el diagnòstic, més de la meitat dels enquestats **estan disposats a intervenir en una situació d'injustícia i confien que les seves accions poden millorar la vida de les persones d'altres parts del món**, de manera que hi ha una finestra d'oportunitat.

D'altra banda, és sorprenent que, quan se'ls ha preguntat per líders o moviments que puguin conèixer que defensin causes justes, el 60% dels enquestats no n'ha donat cap nom, la qual cosa revela **la necessitat d'oferir models** a seguir **inspiradors** que transmetin confiança que és possible traduir la preocupació en acció, així com que és possible aconseguir un canvi social a través de l'organització col·lectiva.

› Reptes educatius identificats

Amb aquestes conclusions com a referència, els reptes que identifiquem en la tasca educativa de potenciar la motivació i les capacitats dels joves per implicar-se en l'ampliació de la garantia d'accés als drets humans per a tothom són els següents:

- 1 Promoure l'alfabetització crítica en drets humans**, i revelar-ne els orígens, els fonaments ètics i la naturalesa universal i inalienable. Això implicarà fomentar l'anàlisi crítica dels missatges mediàtics i polítics antidrets, i posar en relleu com manipulen conceptes com ara «llibertat» o «justícia», generen desinformació i fomenten l'odi. També implicarà presentar aquest marc com a preferible a l'enfocament de «cadascú per si mateix» i qüestionar la idea de llibertat que promouen, que no és res més que la defensa del privilegi.

- 2 **Revelar que les experiències personals injustes tenen causes estructurals socials i polítiques més àmplies**, és a dir, que les possibilitats reals de gaudir plenament o de no tenir accés als diferents drets que es presenten a cada persona depenen del lloc que els sistemes de poder els fan ocupar en funció de les condicions o identitats que posseeixen (gènere, classe, estatut migratori, etc.), i que aquestes experiències quotidianes de comoditat o subordinació són comunes entre aquells que comparteixen les mateixes afiliacions.
- 3 **Subratllar la utilitat i la necessitat de l'acció col·lectiva per frenar les injustícies** i avançar cap a un major accés als drets per a la societat en el seu conjunt, i proporcionar **exemples** històrics i contemporanis **inspiradors** d'aquestes accions que han millorat el nostre món. Això implica qüestionar la narrativa dels líders solitaris i defensar la necessitat d'organitzar-se, pensar i treballar plegats.
- 4 **Promoure la participació i el lideratge juvenil en la defensa dels drets humans**, amb l'objectiu de capacitar-los perquè tradueixin la seva preocupació per la injustícia en una acció concreta i sostinguda, i oferir espais per al disseny i la implementació de les seves iniciatives en els nostres contextos d'intervenció i, d'aquesta manera, desenvolupin habilitats clau com el treball en equip i la comunicació no violenta. Això també pot ampliar el seu àmbit d'acció si aconseguim promoure la creació de xarxes i projectes transnacionals de joventut que connectin les causes locals amb les lluites globals.

«Quan se'ls ha preguntat per líders o moviments que puguin conèixer que defensin causes justes, el 60% dels enquestats no n'ha donat cap nom»

IV. Bones pràctiques

A continuació presentem una sèrie d'experiències dedicades a promoure la participació juvenil en els processos de construcció de la pau, centrades a ampliar l'accés als drets humans per a totes les persones. Aquestes experiències han estat destacades per equips d'algunes de les delegacions internacionals de l'MPDL i NOVACT, que esperen que siguin una inspiració per a aquells de nosaltres que tenim aquest manual a les mans. En els projectes inclosos en la compilació de bones pràctiques que es presenta a continuació, veiem que la defensa dels drets humans es duu a terme escoltant obertament les preocupacions i realitats de les persones que participen en la intervenció proposada, fomentant trobades i debats amb diferents persones, construint una base comuna a partir de la qual crear les seves pròpies iniciatives i promovent la idea que la defensa dels drets humans és una tasca conjunta i comuna que beneficia a tothom, en lloc de mantenir i no qüestionar un statu quo que clarament els perjudica. La idea és crear, com es fa a Palestina, un espai valent en què abordar qüestions incòmodes.

Nom de l'activitat:

Festival Alça la teva veu

 Tunísia

Temes abordats

Temes abordats pel CP

- ☒ Igualtat de gènere i prevenció de la violència
- ☐ Protecció del medi ambient
- ☒ Defensa dels drets humans
- ☐ Interculturalitat i lluita contra la discriminació
- ☐ Lluita contra la pobresa
- ☒ No-violència/resolució pacífica de conflictes/altres continguts específics

Altres temes inclosos

- Justícia climàtica

Objectiu(s)

Capitalitzar el progrés assolit durant els darrers quatre anys de treball conjunt amb diferents actors socials, que ha pretès enfortir les xarxes de clubs juvenils que avui constitueixen el cor i la veu principal d'aquesta iniciativa. En base a aquest fonament sòlid, es crea un espai perquè els joves participin no només com a agents culturals, sinó també com a socis actius en un procés de defensa política que els permet mantenir un diàleg directe amb les autoritats i situar les seves demandes i propostes a l'agenda pública. Alhora, el festival promou l'intercanvi entre els joves a través de la cocreació d'obres artístiques concebudes no només com a expressions creatives, sinó també com a eines per a la construcció col·lectiva, el reconeixement mutu i la transformació social.

Població objectiu o relacionada detallada

Joves de procedències molt diverses que viuen realitats complexes. En primer lloc, hi ha adolescents d'entre 13 i 16 anys vinculats a centres de defensa social i d'integració situats a l'àrea metropolitana de la capital, en barris històricament marginats on convergeixen múltiples situacions d'injustícia, com ara conflictes amb la llei, problemes de salut mental o dinàmiques familiars disfuncionals. En segon lloc, hi ha joves d'entre 14 i 16 anys que assisteixen a instituts públics de la capital. Tot i que tenen accés a l'educació formal i certs nivells de privilegi en comparació amb els anteriors, s'enfronten diàriament a diverses formes de violència directa que marquen les seves trajectòries vitals. Finalment, el projecte s'estén a joves d'entre 15 i 23 anys que assisteixen a centres juvenils en zones rurals, territoris especialment oblidats per l'estat, on la manca de serveis bàsics i d'oportunitats laborals limita significativament les seves possibilitats de desenvolupament.

Aquest treball es duu a terme en estreta coordinació amb la societat civil organitzada, a través d'associacions locals que actuen com a socis estratègics als territoris, i amb la implicació activa de les institucions on es troben aquests joves, que destinen part del seu personal a acompanyar els processos d'acollida, formació i enfortiment comunitari.

Ubicació o àrea d'intervenció

Tunísia.

Hi ha alguna informació clau que ens permeti entendre millor l'estat de l'assoliment en aquest context del tema o eix de la Cultura de la Pau en què se centra aquesta experiència?

El procés de creació dels clubs va començar el setembre de 2023 i, a l'octubre, va començar el genocidi, fet que va servir de palanca per parlar dels drets humans. Es van produir obres de teatre i vídeos curts que tracten tangencialment la qüestió dels drets humans des d'una perspectiva crítica.

Durada

El festival va durar tres dies, més un dia per a la capitalització i la presentació final.

Estratègia d'intervenció i/o metodologia

El Festival es va concebre com un espai de formació i expressió en què les disciplines artístiques es posaven al servei de l'evocació i la reflexió sobre els drets humans. Mitjançant tallers de teatre, cinema, pintura, creació de continguts i altres expressions culturals, els joves participants van trobar un llenguatge comú per expressar les seves preocupacions, explorar alternatives i conscienciar sobre les qüestions que afecten les seves comunitats.

La prevenció de conflictes es va practicar de manera pràctica a través de l'experiència dels clubs juvenils autogestionats. Aquests espais es van crear com a laboratoris de ciutadania i convivència, on es va promoure el diàleg obert sobre qüestions sensibles, es van dur a terme exercicis de debat cinematogràfic i es van produir peces de periodisme ciutadà. D'aquesta manera, el Festival va funcionar no només com una vitrina artística, sinó també com un procés de construcció col·lectiva de narratives crítiques i transformadores.

La selecció d'eines pedagògiques i temàtiques va sorgir directament de les demandes dels joves implicats, la qual cosa garantia la rellevància del contingut. Així, a les zones rurals d'intervenció, la migració irregular —un fenomen constantment present en la conversa social— es va convertir en el centre del debat i la creació artística, i va donar lloc a obres que connectaven amb les preocupacions i els interessos de la població local. En els barris urbans marginats, en canvi, el teatre de l'oprimit es va convertir en una eina clau per qüestionar la violència quotidiana i generar, juntament amb el públic, narratives alternatives que ens conviden a preguntar-nos com prevenir conflictes i quines altres respostes podrien ser possibles.

Materials necessaris

Teles, pintures acríliques, pinzells, mòbils.

Desenvolupament de l'activitat

1. Establiment d'aliances de confiança amb institucions públiques i associacions.
2. Identificació d'interessos amb els joves.
3. Formació tècnica basada en els interessos, la no-violència i els drets humans.
4. Consolidació dels clubs, establiment d'objectius i carta ètica.
5. Selecció dels joves organitzadors, l'emplaçament i la data del festival, establiment de responsabilitats, compra de materials i disseny del programa. Com a preludi del festival, es va celebrar una sessió preparatòria amb la participació dels joves organitzadors. Aquesta reunió va ser crucial, ja que va permetre assajar a gran escala les diferents peces

artístiques que més tard es presentarien al públic. Durant aquesta sessió, es va fomentar la presa de decisions col·lectiva pel que fa a la distribució de rols i responsabilitats, i va garantir que cada participant trobés un espai des del qual contribuir. De la mateixa manera, es va desenvolupar col·laborativament una carta ètica i unes normes de convivència, concebudes com un marc comú per guiar les interaccions, prevenir conflictes i enfortir el respecte mutu. Un altre moment clau va ser l'organització de 10 tallers artístics, que van garantir que els grups fossin heterogenis i van facilitar l'intercanvi entre joves de diferents clubs i orígens.

6. Presentació als veïns i a les institucions. Un cop s'obriren les portes al públic, el Festival es va desenvolupar com un espai de trobada divers, fomentant la barreja activa entre els clubs i la participació horitzontal. Sempre que va ser possible, es va animar els mateixos joves a assumir el paper de facilitadors en els tallers —ja fos en la creació de continguts, el teatre, la pintura o altres disciplines—, per reforçar-ne el lideratge i la capacitat de lideratge. El programa es va estructurar de manera dinàmica: els matins es van dedicar a tallers de formació, mentre que les tardes es van reservar per a espais plens participatius, com ara debats cinematogràfics i fòrums de teatre. Alhora, es va dur a terme un taller de defensa de drets, que va servir d'eix vertebrador del festival i va culminar en una actuació final que va donar coherència i sentit a les activitats en conjunt.

Anàlisi de riscos, dificultats i assoliments.

Si hi hagués dificultats significatives, indiqueu els mecanismes utilitzats per superar-les.

RISCOS:

El context en què té lloc la intervenció presenta múltiples reptes que condicionen i, de vegades, limiten l'acció social i educativa. El retorn d'un règim dictatorial ha restringit greument l'autonomia de les institucions en un país marcat per un fort centralisme que concentra la presa de decisions en l'aparell estatal i redueix l'abast d'acció a escala local. A això s'hi suma la manca estructural de finançament per donar suport a iniciatives socials i educatives, la qual cosa dificulta el manteniment de processos a mitjà i llarg termini i augmenta la dependència del suport extern. Aquest escenari es veu agreujat per una por generalitzada entre la població, que afecta tant la participació ciutadana com la confiança en els processos comunitaris.

En aquest context, les organitzacions socials s'enfronten a la dificultat d'operar sota unes normes canviants, amb regulacions que es modifiquen de manera imprevisible i creen un clima d'incertesa constant. En algunes ocasions, aquestes condicions fins i tot els han obligat a suspendre o abandonar intervencions a causa de la negativa dels organismes oficials a permetre'ls continuar. A aquests reptes s'hi suma la necessitat d'adoptar mesures de seguretat extremes i d'adaptar el llenguatge utilitzat: ha estat essencial reorientar el vocabulari pedagògic, evitant referències directes a la "violència" o altres conceptes sensibles, per tal de no exposar els joves ni donar lloc a interpretacions que puguin associar la proposta educativa amb imposicions externes o visions colonials.

DIFICULTATS:

Una de les principals dificultats en aquest context és la necessitat de fomentar una participació real i sostinguda dels joves. Fer que els joves s'impliquin activament en processos col·lectius és un repte en entorns on prevalen la desconfiança envers les institucions i la desil·lusió sobre les possibilitats de canvi. No n'hi ha prou amb obrir espais: cal un treball pacient i continu perquè se sentin reconeguts com a protagonistes i no només com a beneficiaris d'intervencions externes.

A aquest repte s'hi suma la qüestió de la confiança, un element clau per poder actuar al territori amb l'agilitat i la legitimitat necessàries. Establir vincles sòlids amb els joves, així com amb les estructures públiques presents als diferents espais, requereix temps, presència constant i una profunda comprensió de les dinàmiques locals. En la pràctica, això implica processos que només es poden consolidar al llarg de molts anys de treball, on la coherència, l'escolta i la continuïtat esdevenen condicions essencials per sostenir qualsevol iniciativa.

ASSOLIMENTS:

Malgrat les dificultats del context, l'experiència ha portat a assoliments significatius que reforcen tant la sostenibilitat de les accions com la capacitat de transformació social entre els joves. Un dels avenços més significatius ha estat la consolidació d'una xarxa de suport àmplia i sòlida que reuneix diferents actors socials i garanteix la continuïtat a través de projectes vinculats. Aquesta manera de treballar ha evitat que els esforços anteriors es diluïssin, garantint la coherència i reforçant l'impacte al llarg del temps.

Una altra fita assolida és la creació de clubs juvenils altament autònoms, capaços d'auto-gestionar-se i de mantenir les seves pròpies iniciatives. Aquests espais no només han donat veu i un paper protagonista als joves, sinó que també han fomentat trobades sense precedents: persones i grups que normalment no dialogaven han pogut reunir-se en el mateix espai, i han generat i fomentat dinàmiques d'integració i pràctiques de col·laboració i treball col·lectiu en entorns on predominaven lògiques fragmentades.

De la mateixa manera, el procés ha obert noves possibilitats de reflexió i acció en promoure una anàlisi integral de la violència, que l'ha vinculada a qüestions més àmplies com la justícia climàtica. Aquesta visió holística ha permès entendre els reptes des d'una perspectiva interconnectada i, alhora, ha enfortit la capacitat de gestió col·lectiva, proporcionant als grups eines per pensar i actuar junts davant dels reptes del seu entorn.

Quins canvis o transformacions promou aquesta experiència o ha generat?

Impacte quant a competències en els joves participants, que són els protagonistes del Festival perquè aprenen eines d'art, resolució de conflictes i convivència inherents a compartir l'espai, la qual cosa reforça la seva motivació i autoestima. Es creen grups impulsors per a les relacions entre centres, l'aprenentatge entre iguals i, pel que fa a la comunitat, hi ha un reconeixement del que signifiquen. L'experiència participativa també ha proporcionat a molts una alternativa a la seva vida quotidiana.

Lliçons apreses, recomanacions per al futur i adaptació al treball amb joves

La implementació del projecte ha proporcionat lliçons importants que guien i enriqueixen el treball futur. Una d'aquestes és la necessitat de garantir una participació real des del principi, i construir una visió comuna que doni sentit a les accions i fomenti l'apropiació per part de tots els actors implicats. Parlar, debatre i acordar col·lectivament ha demostrat ser un requisit essencial per garantir que les decisions siguin compartides i sostenibles. En aquest sentit, la creació de comitès descentralitzats ha estat clau per distribuir responsabilitats i enfortir l'autonomia dels grups.

Una altra lliçó important ha estat reconèixer la importància de fer responsables no només el personal dels centres, sinó també els mateixos joves, pel que fa al paper que cadascú té dins del projecte. Una coordinació fluida entre els qui faciliten les activitats i els qui mantenen el contacte directe amb els grups ha permès que els processos continuïn més enllà de la durada específica de cada intervenció. En aquest sentit, ha quedat clar que, si bé treballar amb joves genera transformacions ràpides i visibles, els canvis en el comportament i les actituds dels adults requereixen més temps i constància. Promoure un tracte no violent, tant en la pràctica com en el discurs, ha estat un tema transversal per acompanyar aquestes transformacions.

Finalment, la lliçó més profunda ha estat la convicció que la creació de xarxes és la millor manera d'avançar. Enfortir la col·laboració entre els actors demostra que, tot i que els esforços individuals poden ser més ràpids, només a través de l'acció col·lectiva podem anar més enllà i garantir impactes duradors a les comunitats.

Nom de l'activitat:

Club de futbol als camps de refugiats saharauis

Sàhara

Temes abordats

Temes abordats pel CP

- ☐ Igualtat de gènere i prevenció de la violència
- ☐ Protecció del medi ambient
- ☒ Defensa dels drets humans
- ☐ Interculturalitat i lluita contra la discriminació
- ☐ Lluita contra la pobresa
- ☒ No-violència/resolució pacífica de conflictes/altres continguts específics

Altres temes inclosos

- Cap

Objectiu(s)

Els objectius del projecte es basen en la convicció que l'esport, la cultura i l'art poden esdevenir eines poderoses per a la transformació social en contextos altament vulnerables com els camps de refugiats saharauis. En primer lloc, l'objectiu és prevenir la violència mitjançant sessions de formació i la promoció d'una cultura de l'esport no violent, introduint un enfocament innovador en el territori on el futbol deixa de ser únicament una pràctica competitiva i es converteix en un vehicle per a la convivència, el respecte i la resolució pacífica de conflictes.

El projecte també té com a objectiu implementar un conjunt d'eines culturals, artístiques i esportives que connectin directament amb els interessos i els llenguatges dels joves que en faciliti l'apropiació i el desenvolupament de processos creatius i participatius que reforcin el seu protagonisme. D'aquesta manera, s'anima els joves no només a ser receptors d'activitats, sinó també a ser actors actius en la construcció d'espais segurs i comunitaris.

Finalment, enfortir la col·laboració amb les institucions locals és un objectiu transversal, ja que la seva implicació és essencial per garantir la sostenibilitat de la iniciativa, legitimar les accions al territori i forjar aliances que millorin l'impacte del projecte a mitjà i llarg termini.

Població objectiu o relacionada

El projecte s'adreça principalment a nens i adolescents d'entre 9 i 16 anys, un grup d'edat clau, ja que es troben en plena formació escolar i d'identitat. Mitjançant el futbol com a força unificadora, l'objectiu és implicar-los en activitats educatives que reforcin valors de convivència, respecte i no-violència, que en complementin el desenvolupament personal i social. L'esport esdevé un mitjà accessible i familiar per promoure un aprenentatge significatiu, generar vincles positius i oferir alternatives constructives en contextos marcats per la incertesa i la manca d'oportunitats.

La intervenció es duu a terme als camps de refugiats sahrauís de Tindouf, amb un èmfasi especial en dues wilayas i els territoris sahrauís ocupats. Les activitats de formació s'han implementat progressivament als centres juvenils d'aquestes wilayas per crear espais segurs on els adolescents poden participar, expressar-se i adquirir eines culturals, esportives i educatives que enfortissin la seva resiliència i capacitat d'actuar.

Ubicació o àrea d'intervenció

Smara - Ausserd

Hi ha alguna informació clau que ens permeti entendre millor el grau d'assoliment del tema o eix de la Cultura de la Pau en què se centra aquesta experiència en el vostre context?

Als camps sahrauís, la gent viu en un estat d'espera prolongada, i experimenten una vida atemporal. Han passat cinquanta anys sense cap resolució de la seva situació, i això ha tingut un impacte en els joves. Els principals reptes avui dia són: la creixent violència entre els joves, arrelada en l'augment de la inquietud lligat a la visió generalitzada que no hi ha cap resolució per al conflicte més enllà de l'escalada armada. La nostra intervenció educativa intenta oferir una resposta, tot i que no pot abordar la manca de recursos al territori. Volem contribuir a la pau, tot i que no és fàcil. La gent està perdent cada vegada més la confiança en el sistema de suport que ofereix la cooperació internacional a causa de totes les injustícies que han patit.

Durada

No hi ha una durada definida. Un dels clubs funciona des del 2021 i l'altre des del 2023. Tots dos atrauen un interès creixent entre els adolescents.

Estratègia d'intervenció i/o metodologia/metodologies

L'estratègia d'intervenció se centra a combinar l'esport amb activitats culturals i educatives per generar un enfocament integral per al desenvolupament juvenil. Els centres juvenils organitzen sessions d'entrenament i partits de futbol que no només fomenten l'activitat física, sinó que també serveixen com a espais per reforçar valors de convivència, respecte i no-violència. Aquestes activitats esportives es complementen amb sessions de formació i tallers que abasten disciplines com la creació audiovisual, l'art i altres expressions culturals, la qual cosa permet als joves desenvolupar habilitats creatives, de reflexió i de treball en equip.

La combinació d'esport, formació i pràctica artística busca crear un entorn estimulants on els joves puguin fer-se seves les eines que se'ls ofereixen, enfortint-ne les habilitats de lideratge i autogestió. Així, la intervenció no es limita a la transmissió de coneixements, sinó que fomenta la participació activa, el diàleg entre iguals i la construcció d'experiències compartides que consoliden tant les habilitats personals com les comunitàries.

Materials necessaris

Es combinen recursos esportius, logístics i educatius, tots destinats a enfortir la intervenció integral amb els joves. Entre els recursos esportius, destaquen les pilotes i els xandals, ja que permeten dur a terme sessions d'entrenament, partits i dinàmiques de grup dins dels centres juvenils. Aquests elements no només faciliten la pràctica del futbol, sinó que també reforcen la participació, la identificació amb el grup i la motivació dels participants.

D'altra banda, els materials educatius tenen un paper central en les sessions de formació i les xerrades, ja que proporcionen contingut i eines que complementen les activitats esportives. El seu ús permet abordar qüestions clau, fomenta l'aprenentatge actiu i promou la reflexió sobre els valors de la convivència, la no-violència i el desenvolupament personal i comunitari. Per garantir la sostenibilitat de la participació, també es proporcionen recursos bàsics com aigua i menjar, de manera que els joves puguin participar plenament en les activitats sense veure's limitats per les necessitats bàsiques.

Desenvolupament de l'activitat

El desenvolupament de l'activitat se centra a promoure la pràctica esportiva entre els joves en un context on aquesta modalitat, especialment organitzada i orientada a la convivència, no s'havia establert prèviament. Les activitats es duen a terme en un espai reduït, adaptat per concentrar les sessions d'entrenament i els partits durant la setmana, la qual cosa garanteix la continuïtat i la regularitat de la pràctica esportiva. A més dels partits interns, els joves tenen l'oportunitat de competir contra altres clubs de futbol, la qual cosa promou la interacció entre grups, l'intercanvi d'experiències i l'expansió de les seves xarxes socials.

Paral·lelament als entrenaments i els partits, es duen a terme sessions educatives per complementar l'activitat física que inclouen tallers de creació audiovisual, art i altres disciplines culturals, dissenyats per fomentar la creativitat, el pensament crític i l'adquisició de coneixements i eines que reforcen els valors de la convivència, el treball en equip i la no-violència. D'aquesta manera, el projecte combina de manera integral l'esport i l'educació, oferint als joves espais segurs i estimulants per al desenvolupament personal i col·lectiu.

Anàlisi de riscos, dificultats i assoliments

RISCOS:

El projecte ha de tractar amb cura certs riscos relacionats amb el context sociopolític i la sensibilitat cultural de la població. Un d'aquests és la comprensió limitada del concepte de drets humans als camps sahrauís, la qual cosa pot dificultar l'apropiació del contingut i provocar malentesos sobre els objectius de la intervenció.

De la mateixa manera, l'ús de termes com ara «pau» requereixen una cura especial, ja que en un context marcat per anys de violència i opressió, esmentar-la directament podria ser ofensiu o percebut com una imposició externa. Aquesta realitat exigeix una reflexió acurada sobre el vocabulari i les estratègies de comunicació, orientant-les cap a la promoció de pràctiques no violentes i enfocaments constructius per a la resolució de conflictes, sense comprometre la sensibilitat de la població ni la rellevància del projecte.

DIFICULTATS:

El projecte s'enfronta a reptes importants que condicionen el desenvolupament de les activitats. Un d'aquests és la disponibilitat limitada de materials, tant esportius com educatius, la qual cosa requereix creativitat, una planificació acurada i la recerca d'alternatives per garantir que les sessions es puguin dur a terme de manera efectiva. Aquesta limitació ens obliga a maximitzar l'ús dels recursos existents i a adaptar les dinàmiques a les possibilitats de l'entorn, sense comprometre la qualitat de la intervenció.

Una altra dificultat clau rau en la necessitat d'integrar el context local en cada activitat. Les dinàmiques, el contingut i els enfocaments han de ser rellevants i sensibles a les particularitats culturals, socials i polítiques del territori, perquè els joves sentin que els comprenen i les accions tinguin sentit. Per això cal un coneixement profund de l'entorn, flexibilitat en la planificació i la capacitat d'adaptar constantment les estratègies per respondre a les realitats del context.

Finalment, la situació d'injustícia prolongada i desesperació generalitzada, juntament amb el creixent escepticisme sobre la capacitat de la cooperació internacional per generar solucions sostenibles, pot afectar l'acceptació i la participació en les activitats. La pèrdua de la confiança de la comunitat podria comprometre l'eficàcia del projecte, per la qual cosa és crucial mantenir un enfocament proper i transparent que s'adapti a les necessitats i expectatives dels joves i les seves famílies.

ASSOLIMENTS:

Entre els principals èxits del projecte hi ha la bona voluntat i el compromís de les moltes persones implicades, des dels joves participants fins als facilitadors i els actors comunitaris, que han fet possible sostenir i dinamitzar les activitats malgrat els reptes del context. Aquest capital humà ha estat fonamental per generar confiança i mantenir la continuïtat dels processos.

Una altra fita important ha estat la implementació de projectes concatenats, dissenyats de manera que cada intervenció es basi en els esforços anteriors, per garantir la coherència i evitar la pèrdua del treball fet prèviament. Aquesta estratègia ha enfortit la continuïtat i la sostenibilitat de la iniciativa, alhora que ha consolidat aprenentatges i metodologies reeixides.

Finalment, totes aquestes accions han augmentat la capacitat d'influència i d'impacte del projecte, i n'han ampliat l'abast i la legitimitat tant entre els joves com en la comunitat local, i han posicionat la proposta com un referent en la promoció de l'esport, la cultura i l'educació com a eines per a la transformació social.

Quins canvis o transformacions promou o genera aquesta experiència?

L'experiència ha contribuït a la revitalització dels espais col·lectius existents, amb la revitalització del funcionament i l'enfortiment de la seva capacitat per servir com a punts de trobada, aprenentatge i col·laboració. Gràcies al projecte, aquests espais s'han convertit en entorns més actius i participatius, on els joves poden implicar-se directament, intercanviar experiències, establir vincles i desenvolupar les seves pròpies iniciatives.

Aquest procés no només ha donat un nou impuls als espais existents, sinó que també ha fomentat la implicació comunitària, i ha consolidat xarxes col·laboratives més sòlides i que han estimulat dinàmiques de treball col·lectiu que perduren més enllà de la durada especí-

fica de les activitats. D'aquesta manera, la intervenció ha millorat la sostenibilitat dels espais col·lectius, que les ha transformat en instruments eficaços per a l'educació, la convivència i el desenvolupament juvenil.

Lliçons apreses, recomanacions per al futur i adaptació al treball amb joves

Una de les lliçons més importants d'aquesta experiència és reconèixer la importància de les activitats d'oci i lleure en contextos vulnerables, com els camps de refugiats sahrauís. Aquestes activitats no només satisfan una necessitat bàsica d'entreteniment i lleure, sinó que també demostren ser eines estratègiques per promoure la convivència, la socialització i la construcció de processos de pau a nivell comunitari.

Pel que fa a les recomanacions de futur, és essencial continuar incorporant espais d'oci estructurats, i combinar l'esport amb activitats culturals i educatives, perquè els joves se'ls puguin fer seus i desenvolupin habilitats socials, creatives i de lideratge. De la mateixa manera, és important adaptar contínuament les metodologies i el llenguatge a la sensibilitat del context, i promoure estratègies de participació inclusives i no violentes que reforcin la confiança i el lideratge juvenil.

L'experiència també destaca la necessitat d'integrar aquestes pràctiques d'oci i educatives en un enfocament d'intervenció més ampli, que tingui en compte tant els joves com les estructures locals que acompanyen i donen suport als processos per garantir la sostenibilitat i l'impacte durador de les accions.

Recomanacions per adaptar les bones pràctiques a l'abast del projecte Sí a la Pau

› Festival Raise Your Voice a Tunísia

L'art pot esdevenir un llenguatge comú per treballar amb joves en contextos vulnerables, de manera que els tallers basats en el teatre de l'oprimit, el muralisme, el rap, el grafiti, la fotografia o el cinema comunitari són especialment útils perquè **connecten amb expressions properes a la seva vida quotidiana i mobilitzen tant les emocions com la reflexió**.

Aquests espais s'haurien de centrar **en qüestions que els mateixos joves identifiquin com a prioritats**, de manera que les creacions artístiques puguin servir com a eines de protesta i transformació.

És aconsellable promoure clubs o grups juvenils autogestionats que decideixin no només sobre els temes, sinó també sobre els rols i les normes de convivència, i que en reforcin el lideratge i la capacitat organitzativa. **La participació ha de ser real i no simbòlica**, per la qual cosa és essencial establir comitès juvenils per organitzar el festival o els esdeveniments artístics i garantir que els joves no assisteixin simplement com a públic.

Al mateix temps, la col·laboració amb centres de joventut, centres socials, associacions de veïns i escoles, i la combinació d'espais de formació amb **moments de visibilitat pública del que s'ha creat (presentacions comunitàries, debats sobre pel·lícules o teatre fòrum)** són essencials per **reforçar la legitimitat i la sostenibilitat comunitàries** en el procés.

A més, el fet que el projecte sigui cocreat per joves de diferents gèneres, classes socials i orígens geogràfics permet abordar els drets humans des d'una **perspectiva interseccional**.

› Sahara Football Club

L'esport en general, i especialment el futbol i el bàsquet en el nostre context, pot ser una eina poderosa per promoure la pau, la cooperació i el respecte, a més de servir per prevenir la violència en els entorns juvenils. Cada sessió de formació es pot vincular a sessions transversals que introdueixen temes com els drets humans, la igualtat de gènere en l'esport, el racisme als estadis o els drets dels migrants, de manera que el joc i la reflexió s'alimenten mútuament.

La inclusió ha de ser un eix central, **que asseguri la participació de persones de diferents gèneres en igualtat de condicions i que promogui equips diversos** que reflecteixin la pluralitat de la comunitat.

Organitzar partits amb altres clubs juvenils del barri o del municipi pot **enfortir els llaços socials i construir xarxes més àmplies de convivència**.

Tot i que les normes esportives sovint detallen les conseqüències o els possibles càstigs per a diferents comportaments perillosos, accions violentes o agressives, i atacs físics o verbals basats en la competitivitat tòxica, en l'entrenament i al camp es poden aplicar altres tipus de normes **que recompen sin un comportament saludable, empàtic i cooperatiu**. Malgrat la naturalesa competitiva del món de l'esport, és essencial ensenyar i practicar constantment el respecte per les persones dins i fora dels nostres equips, els espectadors i tot el personal implicat en l'organització d'esdeveniments esportius.

Al mateix temps, aquests espais ofereixen una **alternativa d'oci saludable en absència d'oportunitats culturals en contextos vulnerables**.

Per garantir la sostenibilitat de la iniciativa, és clau **formar els joves com a monitors i entrenadors** perquè esdevinguin models positius i líders capaços de continuar el procés dins de la seva comunitat.

› Altres pràctiques possibles

A més d'aquestes recomanacions, l'equip d'educadors de MPDL i NOVACT implicats en aquest projecte proposen una sèrie de guions de tallers que creiem que poden inspirar el treball educatiu que proposem aquí:

Activitat: Darrere de la violència

Objectiu

1. Sensibilitzar i informar sobre els diferents nivells de violència.
2. Desenvolupar la capacitat d'identificar els diferents nivells de violència més enllà de la violència explícita.
3. Reconstruir la narrativa de com afrontar la violència.

Materials

Opcional: llençol blanc.

Durada

60 mins

Desenvolupament

En aquesta ocasió, proposem l'ús del psicodrama i del teatre de l'oprimit. Els joves representen una situació de violència, que pot ser alguna cosa que hagin viscut o que suggereixi el facilitador, i després representen, en altres escenes, «el que hi ha darrere» d'aquesta violència i que ha contribuït a què passés.

INICI

A diferència d'altres tècniques, aquesta comença amb una explicació d'alguns conceptes. Es fa una ronda inicial de:

- «3 paraules que associo amb la violència»
- «Quan he patit violència, m'he plantejat què li passa a l'altra persona?» En aquest punt, s'aclareix que en cap moment l'objectiu és justificar la violència. L'objectiu és entendre altres nivells de violència que també ens poden afectar.

A continuació, el grup es divideix en dos o tres subgrups.

DESENVOLUPAMENT:

S'expliquen els diferents nivells de violència, com alguns són més visibles i d'altres menys, però que tots contribueixen a la injustícia i s'influeixen mútuament. Es proporcionen exemples locals i internacionals. Això ha de ser breu, clar i directe, ja que l'aprenentatge es farà després i requereix temps. Es pot proporcionar un diagrama als joves per ajudar-los a organitzar els seus coneixements. Es deixa temps per a preguntes i després comença la tècnica.

Cada subgrup tindrà un paper

- Subgrup A: ha de dissenyar una interpretació d'una situació de violència; pot ser viscuda o no. La interpretació ha de durar 5 minuts.
- Subgrup B: ha de dissenyar una interpretació de «què hi ha darrere de la violència», és a dir, una escena que permeti entendre la violència estructural o cultural que ha portat a l'escena del Subgrup A.
- Subgrup C (opcional): en cas d'un tercer subgrup, es pot afegir un altre nivell: el que hi ha darrere d'aquesta violència.

Es permet un temps de preparació de 15 minuts.

A continuació, es presenten les escenes (un total de 10-15 minuts).

Si el temps ho permet, es pot crear un espai de reflexió per generar opcions de millora en les diferents escenes; un espai de 10 minuts; seguit de 5 minuts per treballar com incloure-les a les escenes; i després tornar a representar-ho tot (10-15 minuts).

En aquest espai, es pot utilitzar el llençol opcional com a teló, i crear dos escenaris: l'escena de violència oberta s'interpretarà amb el grup davant del teló; i les escenes que representen els altres nivells darrere de la violència es col·locaran darrere del teló i s'interpretaran un cop el teló s'abaixi.

TANCAMENT:

El tancament hauria de posar en paraules:

- El que penso sobre el que hem mostrat, sobre els diferents nivells de violència.
- Està això a prop meu o lluny? Hi ha alguna cosa que em semblava llunyana, però que és més a prop del que penso?

Sobretot, dirigeix la reflexió final no a entendre les persones que han comès violència “contra mi”, sinó als factors que envolten els joves i que els poden portar a actes de violència. En altres paraules, no et centris en l'altra persona, sinó en tu mateix i en com el sistema pot influir en tu. Com m'afecta això?

Activitat:
Comprendre els drets humans

Objectiu

Per animar el grup a compartir la seva comprensió del que són els drets humans.

Materials

Fulls de paper amb un dibuix d'una flor, guix, notes adhesives, bolígrafs.

Durada

120 mins

Desenvolupament

1. PRESENTACIÓ I CONEIXENÇA - QUI SOM AQUÍ? (20')

Suggerim que cada persona es presenti, dient el seu nom i esmentant alguna cosa que li agradi i en què sigui bona.

També podem incloure algunes activitats més per dinamitzar si veiem que el grup està una mica adormit, o bé algunes activitats de relaxació i connexió amb el moment present si veiem que estan distrets i tenen molta energia.

També recomanem demanar al grup que destaquï una intenció o expectativa que tinguin pel que fa al procés de treball conjunt que estem començant.

A continuació, imaginem que es projecta un mapa del món viu al terra de l'aula. Per conèixer-nos millor, cada persona es col·locarà al mapa segons les seves respostes a les preguntes següents:

- On vaig néixer?
- On m'agradaria viatjar? O d'on ve la música que escolto més/el menjar que més m'agrada?
- On està tenint lloc una violació dels drets humans que em preocupa?

D'aquesta manera, començarem reconeixent i valorant la diversitat natural del grup que formem, observant algunes de les semblances i diferències que compartim amb els nostres companys de classe i identificant les amenaces als drets humans que ells identifiquen a escala mundial.

2. QUÈ ENTENEM PER DEFENSAR ELS DRETS HUMANS? (30')

Proposem l'exercici «3 persones, 3 idees», que consisteix a formar grups de 3 persones i, després de 5 minuts de discussió, decidir 3 idees comunes que associïn amb el concepte de defensa o activisme pels drets humans. Després d'aquest temps, dos grups de 3 persones s'uneixen per formar grups de 6 participants. Hauran de tornar a acordar tres noves idees que reflecteixin la seva comprensió comuna dels drets humans. Això es pot repetir tantes vegades com es vulgui. L'activitat es pot concloure demanant a un portaveu de cada grup gran que comparteixi les seves conclusions amb tot el grup.

Una alternativa a aquesta dinàmica podria ser la tècnica de les figures fixes del teatre de l'oprimit, que consisteix que qualsevol persona pugui pujar a l'escenari per repre-

sentar amb el seu cos, com si fos una estàtua, el que entén per la defensa dels drets humans. Un cop la seva proposta s'ha mostrat al grup, la resta de participants la poden complementar amb una altra figura fixa que mostri la seva comprensió personal del mateix concepte. Quan ningú més no vol sortir, el facilitador pregunta al grup:

- Què veieu? Descriviu-ho objectivament (postures, etc.).
- Què n'interpreteu? Com creieu que la persona o les persones que actuen entenen la defensa dels drets humans? Quines maneres de practicar aquest activisme s'hi representen? Quines en són les característiques?
- Algú vol afegir-hi la seva pròpia perspectiva?

Parem atenció a:

- Les formes d'activisme per defensar els drets humans que han identificat (qui les practica, com i on?).
- Si reconeixen que, per a alguns col·lectius, defensar els drets humans pot significar enfrontar-se a més violència que per a d'altres.

Es pot fer un escalfament amb conceptes més senzills com ara «amistat» o «pau».

Recollim conclusions i fem els següents aclariments, si cal:

- Els drets humans són un conjunt de principis universalment acceptats, cosa que significa que tots els països del món els han acceptat com a marc d'acció. La Declaració Universal dels Drets Humans és el document que estableix aquests drets. Va ser adoptada per l'ONU el 1948.
- Els drets humans es desenvolupen en les lleis de diferents països d'arreu del món, però no es respecten a tots els països ni són accessibles a totes les persones dins del mateix territori.
- Els drets humans estan vinculats a la protecció de tres béns fonamentals: la vida, la llibertat i la justícia. Tots estan connectats a la protecció de la dignitat humana.
- Tots nosaltres podem veure com se'ns neguen els drets humans en algun moment de la nostra vida. Si no els defensem o no treballem per ampliar-los, es poden retallar.
- Hi ha diferents amenaces per al respecte d'aquests drets humans: les guerres, la degradació de la vida, la pèrdua de llibertat, l'absència de justícia, la pobresa, la violència contra les dones, etc., són violacions dels drets humans.

3. QUINS SÓN AQUESTS DRETS HUMANS? SEMÀFORS (55')

Per identificar quins drets humans reconeixen o preocupen al grup, suggerim utilitzar l'exercici del semàfor. Després de cadascuna de les afirmacions següents, cada persona es col·loca a la línia imaginària que dibuixem a terra segons el seu grau d'acord o desacord amb les afirmacions següents:

- Un propietari que ha acordat per telèfon llogar-vos una casa, però que després s'hi nega quan us veu entrar per la porta i descobreix que sou negre, és una violació dels vostres drets humans → Si és així, quin?
- No poder apuntar-te a bàsquet perquè la teva família no es pot permetre pagar les classes és una violació dels teus drets humans.

- És una violació... que necessitis ajuda extra fora de classe de matemàtiques per aprovar aquesta assignatura i no tinguis l'oportunitat ni dins ni fora de l'escola.
- Que, en fugir del teu país perquè ets amenaçada de mort per ser una persona transgènere, siguis expulsada sense avaluar si la teva vida està en perill després d'entrar al país on pensaves que podries garantir-la.
- Que vols tenir fills però no vols o no pots quedar embarassada i desitges pagar per una gestant de substitució.
- Que, quan estàs al límit de la teva salut emocional, et donen una cita cada cinc mesos al servei de salut mental del teu centre de salut pública local perquè 'la llista està plena i no hi ha prou metges'.
- Que et segueixin amb mirades sospitoses quan entres en una botiga perquè assumeixen que, pel teu aspecte, vas a robar.
- Que el professor mai no et crida a classe i menysté el teu nivell educatiu i la teva visió de les coses, i culpa la cultura de la teva mare i et fa entendre que creu que és inferior a la cultura espanyola.
- No poder comprar tot el que vols comprar.
- Quan arribes a un país i et trobes en una situació irregular, no tens més remei que treballar com a venedor ambulat per guanyar-te la vida, però la policia et persegueix constantment per treure't l'única font d'ingressos possible.

Després de cada frase, ens preguntarem quin dret humà s'hi veu implicat o si es tracta d'un desig.

A partir d'aquí, cada persona escriurà en una flor que els donem els drets que més els afecten perquè els senten més importants o més amenaçats aquí o a qualsevol altre lloc del món.

Al final, compartirem amb el grup els drets humans que han considerat col·lectivament que existeixen o haurien d'existir.

4. TANCAMENT (15 MINUTS)

Repartirem tres notes adhesives per persona i dibuixarem tres columnes a la pissarra perquè hi puguin escriure, en poques paraules: què els ha agradat de la sessió, què canviarien i què eliminarien.

Reflexió

Això es discuteix al llarg de tota l'activitat.

Activitat:

Comprendre la universalitat dels drets humans. Agents influents en respectar-los o violar-los

Objectiu

1. Fomentar la posada en comú de comprensions del grup sobre la universalitat o no dels drets humans, tant pel que fa al seu reconeixement sobre el paper com a la seva accessibilitat real.
2. Facilitar la identificació dels agents que influeixen en el seu respecte o violació.

Materials

Glosari per al cercle de discussió, guix, notes adhesives i bolígrafs.

Durada

120 mins

Desenvolupament

1. INTRODUCCIÓ I PRESENTACIÓ. ACTIVACIÓ (15')

En cercle, convidem cada persona a presentar-se amb el seu nom i una condició meteorològica o un moviment que representi el seu estat d'ànim aquell dia.

A partir d'aquí, per activar el grup, juguem a Kia, Saca, Sum. En cercle, un dels organitzadors comença l'explicació. Hi ha molta energia concentrada en aquest cercle, que hem de compartir entre tots. Per fer-ho, l'haurem de passar d'una persona a una altra amb l'ajuda de les persones que tenim al costat. Ella comença amb les mans juntes per sobre del cap, cridant KIA, seguida de les persones que té a cada costat, que assenyalen cap a ella amb les palmes juntes com si tallessin l'aire en diagonal, cridant SACA. La persona del mig, que inicialment té les mans enlaire, ha de llançar l'energia a una altra persona del cercle baixant les mans juntes per assenyalar-la, dient SUM. D'aquesta manera, l'energia passarà d'una persona a una altra, intentant que vagi cada cop més ràpida.

2. UNIVERSALITAT O NO UNIVERSALITAT DELS DRETS HUMANS (45')

Amb cada persona col·locant la flor que va crear a la sessió anterior sobre el seu pit, formem dos cercles concèntrics. D'aquesta manera, cada membre del cercle exterior es mourà una posició cap a la seva dreta cada 2 minuts i canviarà repetidament els parells que debatan aquestes preguntes:

- Quins drets humans em preocupen més? Recordem els de la sessió anterior.
- Quins crec que són els menys respectats a Espanya i a qui afecta principalment?
- I en altres parts del món?
- Veig connexions entre les amenaces a aquests drets dins i fora d'Espanya? Hi ha causes comunes? Espanya, les seves empreses, governs i ciutadans tenen alguna responsabilitat en el fet que aquests drets humans es violin en altres parts del món?

Segona fase: En un cercle de conversa, debatem les qüestions següents, després d'haver establert els acords bàsics per fer possible aquesta conversa:

- Només pot parlar la persona que tingui l'objecte. La resta té el poder d'escoltar.
- Parlar és voluntari. Si et passen l'objecte i no vols participar, passa'l a la persona següent.
- Tots cuidem aquest cercle.

Algunes preguntes per generar diàleg podrien ser:

- Totes les persones tenen els mateixos drets?
- Si tots tenim els mateixos drets humans, tenim tots igual accés a ells?
- Qui decideix qui pot i qui no pot accedir a un dret determinat?
- Com podria afectar la gent si aquests drets no es respectessin?
- Qui els pot violar? (amb les respostes a aquestes dues últimes preguntes, traçarem les responsabilitats)
- És eficaç la feina de les persones que garanteixen que aquests drets es respectin?
- Si aquestes figures desapareguessin o no féssim res per evitar que fossin violades, què podria passar?
- Es poden ampliar els drets humans, o ja s'han considerat tots els drets possibles?

3. CARRERA PRIVILEGIADA (45')

Distribuïrem a l'alumnat una sèrie de targetes amb diferents personatges, que descriuran diferents condicions que s'entrellacen en cadascun d'ells i que implicaran diferents facilitats o dificultats per accedir als drets humans:

- Un home blanc de 26 anys d'Alemanya, sense càrregues familiars i amb un domini deficient de l'espanyol, que arriba a Espanya després d'un estiu al país que l'ha convençut que aquí podria trobar una vida més assolellada i feliç. Està buscant feina.
- Una dona negra de 47 anys nascuda a Espanya amb formació universitària i una situació econòmica còmoda, que acaba de perdre la feina. Té por de no poder trobar una altra feina en el seu àmbit i que, si els seus ingressos disminueixen, haurà de mudar-se i li costarà tant trobar un nou lloc on viure com la darrera vegada, quan van veure que era una dona negra.
- Una dona migrant sahariana de 25 anys, soltera i activista pels drets del poble sahrauí, amb un nen petit a càrrec, una xarxa de familiars i amics al país però amb pocs recursos econòmics i en situació irregular. Tot i que li agrada aquesta feina, es veu obligada a ser cuidadora interna d'una parella d'ancians que es neguen a donar-la d'alta a la Seguretat Social i no li donen ni un dia de festa a la setmana. Porta hijab.
- Un home malià de 34 anys amb pocs coneixements de castellà i una família a càrrec al seu país d'origen. Se li ha concedit protecció internacional, de manera que té un permís de residència i treball, tot i que no ha pogut fer reconèixer la seva titulació universitària en aquest país. Al seu país hi ha una forta tensió política i un alt nivell de violència, i era un activista de l'oposició al govern militar actual. Es posa tens quan surt perquè la policia li demana constantment els papers.

- Un noi malia de 15 anys que va arribar al país sense acompanyament. Viu en un centre de joventut i vol començar a treballar com més aviat millor per enviar diners a la seva família.

Demanarem a cada estudiant que es posi a la pell del personatge que se li ha assignat i que aixequi la mà si creu que aquesta persona pot accedir, en el context espanyol, a cadascun dels drets humans que anirem esmentant, tal com s'estableix a la Declaració Universal dels Drets Humans:

- El dret a buscar protecció en cas de persecució. Poden sorgir comentaris com els següents: «Els països haurien de ser lliures de rebutjar migrants, fins i tot sol·licitants d'asil, si creuen que no tenen els recursos per acollir-los». → Proposem reconèixer la incertesa que aquesta persona pot sentir en imaginar una societat nova, culturalment diversa i desconeguda, però posem en relleu diversos aspectes: l'existència de l'article 14 de la Declaració Universal dels Drets Humans, les persones tenen dret a protecció + reflexió sobre la responsabilitat dels països del nord pel fet que les persones del sud abandonen els seus països, que han estat saquejats i desestabilitzats per la intervenció colonial i neocolonial + la necessitat que tots els territoris del nord assumeixin la mateixa responsabilitat en la recepció + el fet que la capacitat de recepció és una qüestió de voluntat política, que implica decidir on s'assignen els recursos (a la defensa o a la cooperació per al desenvolupament i la reducció de les desigualtats socials) → Fet: Sabies que, malgrat que el dret d'asil està consagrat com un dret humà fonamental a l'article 14 de la Declaració Universal dels Drets Humans, i que l'Estat espanyol el reconeix a la seva Constitució i el regula a través de la seva Llei d'Asil, el 2020 Espanya només va concedir protecció internacional al 5% dels qui la van sol·licitar? Que una persona arribi a un país (a la seva frontera, com en el cas de l'exercici) i pugui sol·licitar asil no hauria de dependre de la bona voluntat dels funcionaris d'immigració, ni tan sols de la llibertat d'aquell país: és un dret que tenim com a éssers humans si som perseguits o la nostra vida corre perill al nostre país d'origen.

- El dret a la vida, la llibertat i la seguretat.
- Dret a circular lliurement i a triar residència dins un Estat.
- Dret a la propietat.
- Dret a treballar, a la lliure elecció de feina, a una remuneració justa i favorable i a la protecció contra l'atur.
- Dret a descansar i gaudir del temps lliure.
- Dret a l'educació.
- Dret a no ser sotmès a l'esclavitud o a la servitud.
- Dret a no ser detingut, empresonat o exiliat arbitràriament.
- El dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió, inclosa la llibertat de canviar les pròpies creences i d'expressar-les en públic i en privat.

Quan la llista estigui completa, revisem les diferents posicions assolides i comentem qualsevol pregunta que hagi sorgit. Subratllem que, tot i que els drets humans se suposa que són universals, l'accés a aquests no està garantit de la mateixa manera per a tothom. De la mateixa manera que no tots partim del mateix punt, no tots els esforços tenen el mateix valor.

4. TANCAMENT (15 MINUTS)

Repartim tres notes adhesives per persona i dibuixem tres columnes a la pissarra perquè hi puguin escriure, en poques paraules: què els ha agradat de la sessió, què canviarien i què eliminarien.

Activitat:

Fer un pas – Drets humans

Objectiu

1. Identificar estereotips, idees preconcebudes i tòpics sobre la pau.
2. Fomentar el pensament crític i el debat respectuós sobre la violència estructural i com afecta els drets fonamentals de les persones.
3. Sensibilitzar sobre les conseqüències de la violència estructural.
4. Reflexionar sobre els nostres privilegis i com afecten l'accés dels altres a les llibertats fonamentals.

Materials

Un espai ampli o unes targetes verdes, vermelles i taronja

Durada

30-60 mins

Desenvolupament

L'activitat «Fer un pas – Reflexionant sobre la pau i la violència» convida els estudiants a participar activament en una activitat física i de reflexió. Es presenten una sèrie d'afirmacions sobre la pau, la guerra i la violència, i els estudiants han de col·locar-se físicament a l'espai segons si hi estan d'acord o en desacord. Aquesta metàfora de moviment (fer un pas cap a la dreta, cap a l'esquerra o quedar-se al centre) permet una visualització simbòlica de les diferents posicions que existeixen al voltant d'aquests conceptes.

Després de cada afirmació, es duu a terme un breu debat en grup, que permet als estudiants explicar els seus motius i escoltar les perspectives dels altres, i promoure l'empatia i la reflexió crítica. L'objectiu és destacar com les creences sobre la pau i la violència són subjectives i depenen del nostre context social, cultural i personal. A més, aquesta activitat serveix per identificar estereotips i prejudicis comuns i obre la porta a un debat més profund sobre la violència estructural i els seus efectes en la societat.

PREPARACIÓ DE L'ESPAI:

- Organitzeu l'espai perquè els participants puguin moure's lliurement. Si és possible, aparteu les taules i les cadires.
- Si no teniu prou espai, repartiu targetes verdes, vermelles i taronja (podeu fer servir notes adhesives grans, targetes o trossos de paper). Indiqueu que el verd representa 'veritat', el vermell 'falta' i el taronja 'indecisió'.

EXPLICACIÓ DE L'ACTIVITAT:

Expliqueu al grup que, durant l'activitat, se'ls llegiran afirmacions sobre la pau, la guerra i la violència.

L'objectiu és que es colloquin físicament a l'espai, seguint aquestes instruccions:

- Si hi estan d'acord, han de fer un pas cap a la dreta (o aixecar la targeta verda).
- Si no hi estan d'acord, han de fer un pas cap a l'esquerra (o aixecar la targeta vermella).
- Si no estan segurs o tenen dubtes sobre el seu punt de vista, s'han de quedar al centre (o aixecar la targeta taronja).

COM ES FA:

- Comença a llegir les afirmacions una per una. Després de cada afirmació, deixa passar uns segons perquè els participants es colloquin a l'espai segons la seva postura. Un cop tothom s'hagi col·locat, demana'ls que expliquin breument per què han pres aquesta decisió (comença pels qui estan en la minoria per reforçar la seva veu).
- Feu les preguntes següents, si cal:
 - Per què t'has col·locat aquí?
 - Com et sents amb les respostes dels altres?
- Un cop tothom hagi pres la seva posició, demaneu-los que expliquin breument per què han pres aquesta decisió (comenceu pels de la minoria per reforçar la seva veu).

Exemples d'afirmacions per al joc:

- Els éssers humans són violents per naturalesa.
- La pau és quan no hi ha guerres.
- Sempre hi haurà guerres, perquè sempre n'hi ha hagut.
- Hi ha guerres justes.
- Si el meu país entrés en guerra i em cridessin, aniria a lluitar.
- Els drets humans són universals.
- La pau és una utopia.
- Les dones i les nenes sovint són les principals víctimes dels conflictes armats, però també les més invisibles.
- Cada vegada que una persona és discriminada o rebutjada per la seva identitat, és una petita guerra que es lliura dins la societat.

CONSELLS ADDICIONALS PER A L'ACTIVITAT:

- Temps: Assegureu-vos de no passar massa temps en cada afirmació perquè l'activitat es mantingui dinàmica i no es faci tediosa. Cada afirmació hauria de durar entre 1 i 2 minuts per permetre una bona dinàmica.
- Espai: Si el grup és gran, dividiu-lo en dos grups més petits perquè l'activitat no es torni caòtica. Assegureu-vos que tothom se senti escoltat i pugui participar.

- Variant: Si el grup és molt gran o no es pot moure lliurement, podeu fer servir les cartes per aixecar-les en lloc de moure-us. Això manté l'activitat dinàmica sense necessitat de moure-us per l'espai.

TANCAMENT DE L'ACTIVITAT:

- Pregunta: Com us heu sentit durant l'activitat? Què creieu que significava?
- Explicar que aquest exercici pretén entendre que la pau i la violència són conceptes que cada persona interpreta de manera diferent segons el seu context personal.
- Tanqueu amb una reflexió de grup sobre el que han après sobre les seves diferents perspectives i com això pot influir en la presa de decisions col·lectiva.

V. Recomanacions finals generals

A continuació, presentem una sèrie de suggeriments per a l'adequació d'experiències de treball bolcades en aquest manual orientades a la promoció de la participació juvenil en la construcció de pau, amb la finalitat de reforçar el seu potencial transformador.

1. Adaptació al context local

› Connectar el que tenim al costat i el que és global:

Facilitar la identificació de l'expressió de diferents formes d'injustícia social o violència (directa, cultural i estructural) operants en el territori d'intervenció connectades amb l'eix temàtic vinculat a la construcció de pau en el qual estiguem posant el focus, així com la seva connexió amb manifestacions de les mateixes en altres llocs del món. Amb això, abordar problemàtiques transfrontereres com la precarietat laboral juvenil, el racisme estructural, la violència masclista, la violència en xarxes socials o els discursos d'odi, destacant comunalitats i aspectes diferencials, sense deixar de revelar el fenomen de la interseccionalitat.

› Escoltar des de l'inici:

La joventut ha de ser cocreadora des del disseny dels processos educatius en els quals participa, no sols beneficiària. D'aquesta manera, la concreció de les subtemàtiques que s'abordin en la intervenció i les activitats o metodologies que els donin forma connectaran millor amb els seus interessos, se'ls faran més rellevants i els aprenentatges resultaran més significatius. En el procés diagnòstic que precedeix al disseny d'aquests manuals, es va revelar que "sentir-se escoltada i poder debatre" va ser una de les seves principals demandes. A més de poder plantejar cercles de paraula exploratoris d'interessos com els que es proposen des de les pràctiques educatives restauratives, per a tenir algunes pistes inicials sobre quines qüestions semblen interessar més a la joventut en el context espanyol en relació amb cada dels eixos constructors de la Cultura de Pau que abordaran aquests manuals, poden consultar-se aquestes referències:

- Informe Diagnòstic Sí A LA PAU: https://www.mpd.org/sialapaz/06_Informe%20de%20diagn%C3%B3stico%20final.pdf
- Informe Joventut a Espanya 2024: entre l'emergència i la resiliència (Ministeri de Joventut i Infància, INJUVE)

› Fer servir un llenguatge accessible i culturalment pertinent:

Evitar tecnicismes en els nostres plantejaments i acostar-se a codis juvenils (música, xarxes, esport, art urbà).

› Valorar la diversitat interna dels grups:

Reconèixer orígens culturals, trajectòries migratòries i identitats de gènere diverses, garantint que totes les veus s'escoltin. Tenir una mirada interseccional, amb la finalitat d'analitzar com es creuen gènere, classe, ètnia, edat o altres factors en la generació de desigualtats.

2. Condicions per a un espai segur

› Construir acords de convivència juntament amb la joventut:

Respecte, confidencialitat i escolta activa. Per al plantejament de Cercles de Diàleg com els que proposen les pràctiques educatives restauratives, es proposen els següents acords bàsics: només parla qui posseeix l'objecte identificador del torn de la paraula, mentre la resta té el poder de l'escolta; és voluntari parlar; el cercle el cuiden tots els seus membres.

› Incloure protocols de suport mutu o cures en cas d'aparició de situacions negatives:

Alguns temes (violència, racisme, pobresa) poden activar experiències personals.

› Reconèixer a la joventut com a protagonista:

Transmetre als i les alumnes que no els entenem com a éssers mancats o receptors passius de continguts implica evitar la comunicació unidireccional professor/a-alumnat, estimular la participació de tota la aula, evitar mirades superbes que tenen els adults i, d'aquesta manera, practicar la curiositat genuïna cap al que els i les noies coneixen o es pregunten, així com transmetre que el coneixement que es gesta a l'aula es construeix col·lectivament. Tot això, lluny d'assumir al professorat com el posseïdor únic del saber i la veritat i a l'alumnat gots buits a ser emplenats per part de les persones adultes.

› Fomentar un espai valent:

Després de l'experiència recollida en Palestina i que es presenta en el *Manual Igualtat de Gènere*, es tracta d'anar més enllà de la creació d'un espai segur per a poder abordar temes incòmodes i generar discursos alternatius, allunyats de les inèrcies dominants enaltidores de violències. Per a trobar inspiració en plantejar aquestes converses entre persones i grups en contextos polaritzats o en tensió que busquin facilitar la trobada d'una estratègia comuna per a l'assoliment de transformacions garantits de la convivència a llarg termini, podem prendre la referència dels *Diàlegs improbables* de John Paul Lederach o de *Discrepància benvinguda: guia pedagògica per al diàleg controvertit a l'aula*, de l'Escola de Cultura de Pau.

3. Metodologies suggerides

› Art i cultura:

Teatre de l'oprimit, muralisme, música, fotografia o circ social com a eines creatives que afavoreixen la mobilització emocional i la reflexió crítica personal i col·lectiva a partir de l'experiència de situacions reals o anàlogues a la realitat que siguin motivadores i commovedores.

› Esport i joc:

Promouen la cooperació, el respecte i la prevenció de violències.

› Diàlegs i fòrums comunitaris:

Reforcen la cohesió social, sobretot en espais intergeneracionals i interculturals. Per al disseny d'aquests diàlegs suggerim recórrer a referents de les pràctiques educatives restauratives com Belinda Hopkins i els seus Temps del Cercle o Cercle de Paraula.

› Tecnologies digitals:

Ofereixen una oportunitat per a dissenyar campanyes juvenils en xarxes socials al voltant de la temàtica d'interès que sigui, basades en la no-violència. Com a recurs inspirador per a plantejar aquest treball, proposem el programa *Digital Organising* desenvolupat per NOVACT, una capacitat en línia per al disseny de campanyes d'impacte que promoguin la Cultura de Pau global a través de l'ús de les NTIC: <https://novact.org/es/formacio/>.

4. Factors clau de sostenibilitat

› Processos continus:

Evitar activitats puntuals aïllades i apostar per processos educatius basats en un itinerari planificat de mitjana-llarga durada que puguin permetre el treball per projectes i facin transversals els continguts comuns entre diferents assignatures.

› Grups motors juvenils:

Estimular la motivació i habilitats de joves perquè se sentin atrets i capaces d'intervenir en la seva comunitat i sensibilitzar o promoure la mobilització social d'altres parts, generant processos expansius.

› Treball en xarxa:

Coordinar amb associacions de barri, centres educatius, serveis socials i col·lectius juvenils per a vincular els aprenentatges amb oportunitats reals de participació.

› Corresponsabilitat intergeneracional:

Involucrar a educadors, famílies i personal de centres juvenils com a referents estables.

› Implicació d'autoritats locals:

Clau per a assegurar la sostenibilitat en el temps i en recursos econòmics.

› Avaluació participativa:

Integrar moments en els quals la joventut avaluï l'apreu i suggereixi millores, enfortint el seu paper com cocreadora dels processos.

En definitiva, aquestes recomanacions no constitueixen una recepta única, sinó un conjunt d'orientacions obertes, que cada grup i cada educadora o educador podrà adaptar a la seva pròpia realitat. L'essencial és mantenir la convicció que la joventut és protagonista en la construcció de pau i justícia ambiental, i que la nostra tasca educativa consisteix a acompanyar, facilitar i potenciar les seves capacitats. Des d'aquesta perspectiva, cada experiència pot convertir-se en llavor de canvi, en oportunitat d'aprenentatge compartit i en pas ferm cap a un futur més just, sostenible i en pau.

VI. Glossari

Defensa dels Drets Humans

• Drets humans:

«Són els drets que tenim simplement pel fet de existir com a éssers humans (...), inherents a tots nosaltres, independentment de la nacionalitat, el gènere, l'origen ètnic o nacional, el color, la religió, l'idioma o qualsevol altra condició. Van des dels més fonamentals —el dret a la vida— fins als que donen valor a les nostres vides, com ara els drets a l'alimentació, l'educació, la feina, la salut i la llibertat» (Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans). «Garantitzen el ple desenvolupament d'una vida digna pel simple fet d'existir, i són inalienables perquè ningú no ens els pot treure ni obligar-nos a renunciar-hi» (MPDL). «No es tracta només de garantir el compliment dels estàndards internacionals, sinó també de construir estructures polítiques i socials que garanteixin la participació efectiva dels ciutadans i l'accés a la justícia, especialment per als grups vulnerables» (NOVACT).

• Drets socials:

Una branca del dret que promou condicions de vida dignes per als ciutadans amb l'objectiu de crear una societat més justa i inclusiva. «El dret social és clarament reivindicatiu, especialment pel que fa a aquells grups que han estat exclosos a causa de circumstàncies socials o polítiques» (ACNUR). Entre els drets que abasta hi ha: el dret a treballar en condicions justes, a la sindicalització i a la vaga, el dret a la seguretat social, el dret a un nivell de vida adequat (alimentació, habitatge i vestimenta), el dret a la salut i a l'educació, i el dret a participar en la vida cultural, entre d'altres. Estan inclosos en el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC, 1976).

No-violència / Resolució pacífica de conflictes / altre contingut específic

• Causa social:

Una iniciativa, objectiu o propòsit col·lectiu relacionat amb la millora de la societat o la resolució de problemes que afecten grups o la societat en el seu conjunt, que busca assolir la justícia social, defensar i promoure els drets fonamentals. Comprometre's amb causes socials pot tenir un impacte positiu en la nostra comunitat i ampliar la nostra visió del món, així com donar-nos un sentit d'eficàcia (el poder de fer alguna cosa) i de propòsit.

• Conflicte:

Un constructe social que resulta d'antagonismes o incompatibilitats entre dues o més parts, almenys tal com es perceben, que expressen insatisfacció o desacord sobre diverses qüestions (Vicenç Fisas). El concepte de conflicte difereix del concepte de violència (pot haver-hi conflicte sense violència, però no violència sense conflicte). Aquests conflictes, que són inevitables i inherents a les relacions humanes, poden ser gestionats, transformats i superats per

les parts sense recórrer a estratègies violentes, la qual cosa, naturalment, suposa una oportunitat de transformació i millora de les condicions subjacents que els van provocar.

• Cultura de la pau:

Un conjunt de valors, actituds, sentiments, creences i comportaments que, en última instància, configuren una pau duradora i, per tant, permeten la resolució no violenta dels conflictes o la prevenció i erradicació de la violència existent en qualsevol de les seves formes: directa, cultural o estructural. Implica un estil de vida basat en garantir la igualtat d'oportunitats per a totes les persones, el respecte dels drets i les llibertats, i la pràctica de la solidaritat i la cooperació per crear un món de benestar compartit i justícia social. La pau no es concep com un estat passiu o imposat, sinó com un procés dinàmic de transformació dels conflictes per mitjans pacífics. Construir una cultura de la pau també significa crear les condicions perquè les comunitats participin activament en les decisions que afecten les seves vides, i enforteixin l'espai cívic i forgin aliances de solidaritat davant l'autoritarisme. Construir la pau no només significa evitar la violència, sinó també construir activament i conscientment la convivència pacífica, les motivacions i les habilitats en tots els agents socials que ens permetin abordar col·lectivament les nostres diferències sense recórrer a la violència.

• Democràcia:

«Es basa en la voluntat lliurement expressada del poble de determinar els seus propis sistemes polítics, econòmics, socials i culturals i en la seva participació plena en tots els aspectes de la seva vida. La democràcia, el desenvolupament, l'estat de dret i el respecte dels drets humans i de les llibertats fonamentals són interdependents i es reforcen mútuament» (OACDH).

• Discurs d'odi:

«Qualsevol forma de comunicació, ja sigui oral o escrita, o comportament que ataqüi o utilitzi un llenguatge despectiu o discriminatori en referència a una persona o grup per la seva condició; és a dir, basat en la seva religió, ètnia, nacionalitat, raça, color, descendència, gènere o altres formes d'identitat» (ONU).

• Opressió:

«Es refereix a les injustícies que pateixen certs col·lectius com a resultat de suposicions i reaccions basades en una o més de les seves característiques o identitats (gènere, ètnia, origen, estatut migratori, religió, estatut socioeconòmic, etc.)». Es divideix en cinc categories: explotació, marginació, impotència, imperialisme cultural i violència. L'explotació és el procés pel qual alguns agents es beneficien de la manca d'opcions disponibles per a molts altres per acumular fortunes fent servir el treball d'aquests. La marginació fa referència a la «situació en què certes persones queden excloses de l'esfera pública perquè se les subvalora per ocupar-la». La impotència fa referència al menyspreu que pateixen. L'imperialisme cultural significa que hi ha una cultura dominant de la qual els individus oprimits no en formen part i que els fa invisibles. Finalment, la violència en el context de l'opressió es produeix quan les persones pertanyents a aquests grups «[pateixen] atacs aleatoris i sense provocació contra les seves persones o propietats, que no tenen cap altre motiu que fer mal, humiliar o destruir la persona» (Iris Marion Young).

• Pau positiva (en oposició a la pau negativa):

«La pau és molt més que la simple absència de guerra. Parlar de PAU, amb majúscules, és parlar d'oportunitats iguals per a totes les persones; de respecte pels drets i les llibertats; de solidaritat i cooperació entre totes les persones per crear un món de benestar compartit i justícia social (MPDL)». Algunes persones entenen la pau com un estat caracteritzat per l'absència de guerra. L'educació per a la pau ha definit aquest concepte com a pau negativa. La pau positiva, en canvi, és un concepte més ampli i ambiciós que engloba «el procés d'assolir la justícia en diferents nivells de les relacions humanes. És un concepte dinàmic que posa en superfície, enfronta i resol els conflictes de manera no violenta, i l'objectiu del qual és assolir l'harmonia entre l'individu i si mateix, amb la natura i amb les altres persones» (Seminari sobre Educació per a la Pau-APDH. Educar per a la Pau. Una proposta possible. Catarata. Madrid, 2000). La pau positiva és un procés que té com a objectiu satisfer les necessitats bàsiques i crear les condicions necessàries perquè els éssers humans

desenvolupin tot el seu potencial en la societat (Johan Galtung).

- **Resolució no violenta de conflictes/No violència:**

Això implica reconèixer la inevitabilitat del conflicte, el seu potencial transformador, i aplicar mecanismes d'afrontament que no impliquin violència, destrucció o dany. La no-violència no és sinònim de passivitat davant del conflicte, sinó que busca abordar-lo constantment des d'una perspectiva pacífica, basada en la idea de democràcia plena, l'assoliment d'una perspectiva de seguretat humana, la defensa dels drets humans i la protecció dels béns comuns a través de la força col·lectiva del poble. Es tracta d'avançar des de les posicions de les parts, que en principi es perceben com a incompatibles, cap al reconeixement dels seus interessos i necessitats, de manera que, amb ajuda externa o a través de la gestió interna, puguin trobar maneres satisfactòries d'equilibrar o d'acostar la satisfacció, almenys parcial, de les seves necessitats personals i les de l'altra part. Aquest enfocament pretén abordar no només les causes del conflicte, sinó també les relacions i estructures subjacents, generant un canvi profund i durador.

- **Violència (i el triangle de la violència de Galtung):**

Qualsevol agressió evitable contra les necessitats humanes, com ara la supervivència, el benestar, la llibertat i la identitat. L'amenaça de violència contra aquestes necessitats humanes bàsiques també es pot definir com a violència. Galtung divideix la violència en directa, estructural i cultural. La violència estructural és causada per mecanismes, processos i institucions polítiques que haurien de garantir la satisfacció de les necessitats d'identitat, reputació i seguretat (la desigualtat social, la violació estructural dels drets humans o les lleis injustes serien, per tant, manifestacions d'aquesta violència estructural). La violència cultural s'alimenta de la ràbia, la por i l'odi que sorgeixen quan les parts no s'entenen o s'entenen malament (els valors socials que sustenten la discriminació per motius d'ètnia, gènere, orientació sexual, classe social, capacitat, etc., condueixen a aquesta

violència cultural). Segons Galtung, aquests dos tipus de violència són invisibles, mentre que la violència directa (violència física a través de l'agressió o la guerra, per exemple) és visible. La violència, per tant, seria «qualsevol cosa que impliqui causar danys (a un mateix, als altres o al medi ambient). Fer servir la violència és negar, marginar, excloure o eliminar un altre simbòlic o real». La violència s'aprèn i es transmet a través de la cultura i, per tant, és possible prevenir-la mitjançant l'educació, així com fer esforços per desaprendre-la» (MPDL).

